

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-120-6-34>

ГЛОБАЛІЗАЦІЯ, ІНФОРМАЦІЙНА ЦИВІЛІЗАЦІЯ, КОРОНАВІРУС: ЛІНІЇ ПЕРЕТИНУ ТА ОЧІКУВАННЯ

Петасюк О. І.

кандидат історичних наук,

доцент кафедри новітньої історії України

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

м. Київ, Україна

Мегаподія сучасної цивілізації – коронавірус, завдяки якому люди ще більше об'єднуються у глобалізованому світі перед навалою пандемії і демонструють зразки спільних загальнолюдських переконань і почуття належності до єдиної спільноти, що є сенсом феномену глобалізації. Звісно, людям у різні історичні часи вже доводилось мати справу з викликами: віспою, чумою, холерою, «іспанським грипом» тощо. Останні новини повідомляють нам, що ця проблема була відома людству 5 тис. років тому, отже вона постійний його супутник (йдеться про знахідку липня 2021 р. у Латвії – найстарішу ідентифіковану жертову чуми [1]). Тому у порівнянні із аграрною та індустріальною цивілізаціями, інформаційна цивілізація у цьому сенсі не стала винятком або високий рівень комфортабельності життя «цифрової людини» не забезпечив її від випробовування новим вірусом. Проте у нинішньому випробовуванні проявилися специфічні особливості зустрічі цивілізації та пандемії. В умовах всеохоплюючої фінансової, економічної, політичної та культурної взаємопов'язаності країн проблема охорони здоров'я не просто вийшла на глобальний рівень, а перетворилася у питання виживання людського роду та унаочнила постулат: питання існування цивілізації можливо вирішувати тільки спільними зусиллями. По ходу розгляду намагатимуся спростувати тезу про те, що коронавірус – це вирок глобалізації, а не навпаки: пандемія певним чином спричинилася до переформатування людства та його адаптації до нових неминучих змін, які вірус пришвидшив.

Одним із уроків битви людства із коронавірусом стало те, що він уражає людей незалежно від: соціального та економічного становища; належності країн до західного та східного культурологічних полів. «Летючі миші Уханя облетіли усіх ...» [2, с. 52]. Якраз один із наочних проявів глобалізації. Проте, є інший бік даного явища. До ресурсів, використовуючи які людство вийде із пандемії (чиста вода, засоби

гігієни, ліки, вакцини), зберігається нерівномірний доступ серед окремих людей зокрема, і країн загалом. Дослідники говорять і про такий вид нерівності як «цифрова» [2, с. 41], коли людина має можливості і доступ до цифрових інструментів і користується ними у житті, віддаючи державі інформацію про себе, таким чином володіє перевагами у порівнянні із тими, хто не має можливостей чи волі до цифровізації. Хоча відсоток останніх невблаганно зменшується, бо «перший великий наслідок мережного ефекту фінансової доступності полягає в тому, що мільярди людей, які раніше не мали жодного доступу до цифрових послуг, тепер працюють у мережі» [3, с. 21]. Менше з тим, за певними прогнозами, загалом у майбутньому на нас чекає тотальна нерівність (безвідносно до наслідків боротьби із коронавірусом; йдеться про проблеми доквілля, сировинні, продовольчі, енергетичні та інші глобальні проблеми).

Особливістю перетину інформаційної цивілізації та пандемії є подолання «інфомедії» – лавини дезінформації, фейкових інтерпретацій та конспірології щодо нового вірусу. Внаслідок стресу виникає «пандемія» страху та паніки, особливо на перших етапах співіснування із вірусом. До прикладу, Оксфордський інтернет-інститут виділив 164 генератори фальшивої інформації (обманні сайти про здоров'я, навіть держмедіа). Особливістю їх інформаційної подачі виступало: політизація проблем здоров'я, відтак критика демократичних країн як корумпованих та некомпетентних. 2020 р. коронавірусна дезінформація породжувала 1,13 млн. звернень до неї користувачів протягом дня [2, с. 172–173]. Із медичної проблеми коронавірус перетворився за рік на політичну і геополітичну [2, с. 18]. З одного боку, пандемія призупинила на невизначений час традиційні свободи, до яких ми звикли як до повітря (пересування, зібрань тощо). З іншого, з'явився тренд подавати соціальну ізоляцію як атаку, зокрема на релігійні свободи. Існує також думка: людство пандемізується, коли уряди створюють усілякі привиди для встановлення надзвичайних станів (Ж.-Л. Нансі) [4].

Пандемія коронавірусу ще більше актуалізувала використання цифрових інструментів. Ефективним виявився спосіб спілкування – онлайн, що співпало із загальною тенденцією розвитку мережевої епохи, яка забезпечує зв'язок усіх з усіма у режимі реального часу. Дослідницький інститут IHS Markit вважає: до 2025 р. обмінюватимуться інформацією будуть 78 млрд. розумних речей (підключених до інтернету) [3, с. 39]. Під впливом коронавірусу гіперболізувалися функції комп'ютера, на перший план висунулася, перекривши економічну функцію, соціальна. Люди переглянули власні навички, звички,

соціальні норми, з'явився новий відеоетикет. Дім перетворюється на офіс, що передбачав ще Е. Тоффлер, розмірковуючи про «електронний котедж». Кожен, за К. Скіннером, стане коміркою глобальної мережі. З'явилися припущення, що можуть зникнути кінотеатри, книгарні, школи у звичному розумінні, а узагальнене затворництво стане буденністю. Щодо останнього, як на мене, ще не готова людська природа. Загалом коронавірус таким чином позиціонується як достроковий прихід майбутнього [2, с. 38]. Можливо, репетиція цього приходу. Навіть більше (у плані нових вірусів) – це прояв масових пандемій майбутнього. У цьому сенсі сам по собі коронавірус може стати свого роду «вакциною» від страшних сценаріїв майбутнього. Невипадково Л. Еделькорт стверджує: «Ми маємо бути дуже вдячні за вірус, бо він може бути причиною того, що ми виживемо як вид» [4].

Рисою перебігу нинішньої пандемії є те, що найбільші спалахи хвороби зафіксовані у локаціях з великою густотою населення, тобто у містах і мегаполісах, зростання яких є примітним маркером цивілізації. Бл. 56 % населення світу зараз живе у містах і приріст його (не дивлячись ні на що) відбуватиметься за рахунок збільшення містян. За прогнозами, 2050 р. міське населення складатиме вже 68%, а загальна тривалість життя збільшиться до 77,1 років [5]. Вважають, що вже народилася дитина, яка здатна буде прожити 150 років (завдяки досягненням науки) [3, с. 24, 176].

Пандемія коронавірусу знаменує собою не кінець епохи глобалізації, а її трансформацію [6] і відповідно зміну картини світу. Звісно, якщо пандемія носитиме затяжний характер, то існує ймовірність зміщення інтеграційних процесів у всіх площинах із глобального на регіональні рівні, бо глобалізація – це поглиблена інтеграція політичного та економічного гатунку. Проте міжнародна економічна та політична інтеграція ніколи не щезне з актуального порядку денного, бо вона об'єктивна закономірність розвитку світового господарства. Так, існують «коронавірусні кордони» (маємо надію, тимчасово). Але у цифрову епоху континентальні та глобальні комунікації не є проблемою.

Література:

1. Німецькі вчені назвали найстаршу жертву чуми. URL: <https://www.istpravda.com.ua/short/2021/07/1/159769/>
2. Почепцов Г. Г. Коронавірус: Как меняются наше сознание и будущее. Харьков: Фолио, 2020. 250 с.
3. Скіннер К. Людина цифрова / пер. з англ. Г. Якубовська. Харків: Вид-во «Ранок»: Фабула, 2020. 272 с.

4. Дорошенко К. Світові інтелектуали про наслідки пандемії коронавірусу для людства. URL: <https://suspihne.media/20654-svitovi-intelektuali-pro-naslidki-pandemii-koronavirusu-dla-ludstva/>

5. Куди рухається людство? Цікаві факти про населення планети. URL:

https://radiotrek.rv.ua/news/kudy_ruhaietsya_lyudstvo_tsikavi_fakty_pro_na_selennya_planety_253116.html

6. Деркач Н. Чи стане коронавірус кінцем глобалізації? URL: <https://adastra.org.ua/blog/chi-stane-koronavirus-kincem-globalizaciyi>

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-120-6-35>

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ РЕЛІГІЙНО-ПОЛІТИЧНОГО ПРОСТОРУ В УКРАЇНІ

Швед З. В.

доктор філософських наук,

професор кафедри релігієзнавства філософського факультету

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

м. Київ, Україна

Досвід викладання релігієзнавчих дисциплін в Україні має тривалу історію. За останнє десятиліття спостерігається переорієнтація відповідних освітніх програм, з урахуванням практичних потреб ринку праці, актуальності вивчення державно-конфесійних відносин, моделювання взаємодії релігії з різними соціальними, правовими, суспільними інститутами. За нашим переконанням, отримання практичних навичок використання сучасних методологічних підходів у вивченні релігії повинно стати невід'ємною складовою підготовки майбутніх фахівців. З цією метою нами впроваджується такий підхід до аналізу поточної релігійної ситуації, у якому ключове місце посідає опробування сучасних моделей трактування взаємовідносин суб'єктів релігійно-політичного простору.

Сучасні дослідження взаємодії релігійного та політичного середовища набуває актуальності, у зв'язку з тим, що в Україні спостерігаються суттєві зміни в релігійному житті після проголошення автокефалії Православної Церкви в Україні. Ці важливі процеси вплинули не тільки на православне життя в цілому, але і на суть і структуру